

Kadernota ouderenbeleid

Thuis
in de buurt

Thuis in de buurt

Kadernota ouderenbeleid met daarin opgenomen het
actieprogramma ouderenbeleid

Vastgesteld door de gemeenteraad 14 oktober 2003

Samenvatting	6
Deel A. Kadernota ouderenbeleid	8
1. Inleiding	8
2. Speerpunten ouderenbeleid	9
3. Rol van de gemeente	10
4. Wonen	11
5. Woonomgeving	12
6. Zorg	13
7. Werk en inkomen	14
8. Welzijn	15
Deel B. Actieprogramma	18
9. Maatregelen	18
10. Financiële vertaling	23
Deel C: Inspraaknota	27
11. Inspraakreacties + commentaar	27

Samenvatting

De nota “Thuis in de buurt” is gesplitst in drie onderdelen:

- A. Kadernota Ouderenbeleid: uitgangspunten, doelen, stand van zaken en beleidsvoornemens.
- B. Actieprogramma: maatregelen en (indien van toepassing) een financiële vertaling.
- C. Inspraaknota: samengevatte inspraakreacties op de discussienota “Hoezo oud, hoezo beleid”, plus een korte gemeentelijke reactie daarop.

Deel A is het kaderstellende deel van de ouderennota. De delen B en C zijn de uitwerking daarvan.

AANLEIDING

- De laatste nota ouderenbeleid dateert van 1989. Op grond van demografische, organisatorische en zorg-inhoudelijke ontwikkelingen is actualisatie van beleid nodig.
- Rijksbeleid inzake extramuralisatie; modernisering van de AWBZ; ontwikkeling Robuuste RIO's.
- Nieuwe regiovisie op ouderenbeleid inzake wonen, welzijn en zorg; masterplannen voor Arnhem-Noord met Arnhem-Zuid (het veld neemt zijn verantwoordelijkheid en komt al in actie).

PROBLEEMSTELLING

Er is sprake van verdergaande vergrijzing in Nederland. Tot 2015 heeft de gemeente Arnhem nog te maken met een groei van de vergrijzing onder het landelijke gemiddelde daarna groeit het verder. Het is de wens van ouderen om zolang mogelijk zelfstandig thuis te kunnen wonen maar dan wel met zorg en dienstverlening op maat als dat nodig en gewenst is. Deze ontwikkeling heeft, samen met het rijksbeleid inzake extramuralisatie, gevolgen voor de organisatie van de zorg en dienstverlening en de daarbij betrokken instellingen en organisaties. Visie, beleid en praktische vormgeving van een vraaggericht aanbod van voorzieningen met zoveel mogelijk keuzevrijheid voor ouderen is nodig als antwoord op genoemde ontwikkelingen.

VISIE

Het beleid is er op gericht om ouderen zo lang mogelijk thuis te laten wonen. Daarvoor is het nodig om ouderen die in verschillende gradaties minder of niet zelfredzaam zijn te activeren en te ondersteunen met een vraaggericht aanbod van voorzieningen (dichtbij en zo specifiek en geïntegreerd mogelijk) in de sfeer van diensten, zorg op maat, welzijnsarrangementen, een goede (aangepaste) woning en dito woonomgeving. Het motto is: intramuraal waar nodig en extramuraal waar mogelijk. Dit vraagt om een gedeelde visie, samenwerking en afstemming tussen alle betrokkenen.

SPEERPUNTEN

- Op niveau brengen van ouderenbeleid door verbeteren van inzicht, beleid, strategie en sturing.
- Herijken van diverse functies; een goede spreiding van voorzieningen in de stad.
- Meewerken van de lokale overheid aan vernieuwing van het ouderenbeleid.
- Oplossen van (enkele) knelpunten.

REIKWIJDTE

Wonen

Realiseren van voldoende aanbod van seniorenwoningen.
Planning 2015: 600 clusterwoningen, 2.320 zorgwoningen en 3.360 woonzorgvriendelijke woningen met ondersteunende voorzieningen in de buurt.

Woonomgeving

Toegankelijke en voor ouderen veilige omgeving met goede vervoersvoorzieningen en dagelijks te gebruiken algemene voorzieningen.

Zorg en dienstverlening

Goede en gespreide 1e lijnsvoorzieningen; beschikbaarheid van verpleging, verzorging, thuishulp, maatschappelijk werk, dagopvang en ondersteunende diensten voor ouderen. Geïntegreerd aanbod, samenwerking en afstemming tussen zorgaanbieders. Planning van aantallen geïndiceerde zorgvragers in 2015: 670 residentiële zorg, 7060 zorg thuis en 930 bijzonder welzijn.

Werk en inkomen

Bevorderen betaalde arbeid door ouderen; inkomensondersteunende maatregelen.

Welzijn

Een aanbod in de sfeer van cultuur, sport, educatie en welzijn gericht op activering en participatie van ouderen, met name ook voor allochtone ouderen. Functies: ontmoeting, ontspanning, educatie, informatie, advies en belangenbehartiging.

ROL LOKALE OVERHEID

De rol van de lokale overheid wordt, afhankelijk van de situatie, verschillend ingevuld:

- de rol van regisseur bij vernieuwing van het integrale ouderenbeleid;
- de rol van partner bij ontwikkeling en uitvoering van maatregelen in het kader van masterplannen Noord en Zuid;
- de rol als uitvoerder van (wettelijk bepaalde) activiteiten op terreinen van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening, verkeer en vervoer, zorg (indicatie) en welzijn (op basis van welzijnswet);
- de rol van belangenbehartiger bij verwerven van draagvlak en financiële middelen (bij provincie, rijk en Europese fondsen) om doelstellingen van het nieuwe ouderenbeleid te realiseren.

MAATREGELEN

Per thema worden een aantal maatregelen genoemd die nadere inhoud geven aan de vernieuwing en verbetering en, waar nodig, facilitering van het ouderenbeleid. Voor sommige maatregelen geldt dat al een begin gemaakt is met de uitvoering daarvan. De meeste maatregelen betreffen extra inspanningen van de gemeente waarvoor de komende tijd bij betrokken diensten een planning en nadere uitwerking gemaakt moeten worden.

PRIORITEITSTELLING EN FINANCIËLE MIDDELEN

Gelet op de kwetsbare financiële positie van de gemeente op dit moment is voornamelijk gekozen voor een zeer sobere insteek met betrekking tot inzet van extra gemeentelijke middelen in 2003. Voor de noodzakelijk geachte middelen voor 2004 en volgende jaren geldt een nadere afweging in het kader van de meerjarenbegroting 2004-2007. Veel vernieuwingen c.q. verbeteringen kunnen ontstaan door een andere dan wel verbeterde werkwijze. Ook zijn er in dit veld meerdere andere financiers (o.a. zorgverzekeraar en corporaties) die op hun wijze het mogelijke doen aan zorgvernieuwing. De gemeentelijke inzet richt zich met name op de core business: inhoud geven aan haar regierol, uitvoerder van wettelijke taken en aanstuurder van gesubsidieerde instellingen. De extra middelen die in dit actieprogramma voor 2003 gevraagd worden, hebben betrekking op het realiseren van een beperkt werkbudget om gewenste veranderingen en vernieuwing te kunnen faciliteren. Tot nu toe zijn er, expliciet voor dit doel, geen middelen in het kader van (uitwerking van) het bestuursakkoord 2003-2006 in de gemeentebegroting gereserveerd.

DRAAGVLAK

- De doelstellingen van het nieuwe ouderenbeleid vormen ook de basis voor de masterplannen in Noord en Zuid. De gemeente heeft de intentie van beide masterplannen onderschreven en zo uitgesproken mee te willen werken aan de uitvoering daarvan. Deze bereidheid tot vernieuwen van ouderenbeleid, binnen de mogelijkheden die er zijn, geldt zowel voor bestuurders als ook voor bij dit beleidsveld betrokken ambtenaren. Tevens sluiten de doelstellingen in deze nota in belangrijke mate aan op de regiovisie Groot Arnhem.
- De belangrijkste conclusies uit de inspraak op de discussie-nota "Hoezo oud - Hoezo beleid" betreft de rol van de gemeente namelijk het oppakken van de regietaak, meewerken aan verbetering van (aangepast) wonen en woonomgeving, aansturing van (gesubsidieerde) instellingen en verbetering van de organisatie van de z.g. zorgketen (zie deel C: inspraaknota).

A

Kadernota ouderenbeleid

1. Inleiding¹

TITEL: "THUIS IN DE BUURT"

Deze titel is gekozen om aan te geven dat ouderen zich welkom en thuis willen voelen in de eigen buurt. Daar hebben ze hun sociale netwerk. Ook als ouderen meer zorg nodig hebben, willen ze liever niet "opgeborgen" worden in een tehuis. Daarom komt de zorg en dienstverlening dichterbij de ouderen thuis; we noemen dat "extramuralisatie" en "vermaatschappelijking van de zorg".

DISCUSSIONOTA

De laatste gemeentelijke nota ouderenbeleid dateert van 1989. Alleen daarom al is het noodzakelijk het ouderenbeleid van de gemeente Arnhem te actualiseren. In juni 2002 werd de discussienota "Hoezo oud – Hoezo beleid" breed besproken. De gemeente heeft ervoor gekozen na de inspraak de discussienota niet te herschrijven maar de energie te steken in het opstellen van een actieprogramma ouderenbeleid. Een belangrijke conclusie van de inspraak was immers dat het wenselijk is meer pragmatisch vorm te geven aan het ouderenbeleid. Op basis van de discussienota en de inspraakreacties (deel C) wordt dit actieprogramma opgesteld.

Ouderen in Arnhem (absolute aantallen)

	65 e.o.	75 e.o.
2000	18.634	9.094
2015	21.436	8.716
2025	26.482	11.362

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLINGEN

- De gemeente wil op basis van nieuwe inzichten en allerlei maatschappelijk ontwikkelingen meewerken aan vernieuwing van het ouderenbeleid en aan realisatie van gewenste voorzieningen.
- De gemeente treedt daarbij op als partner van alle bij het ouderenbeleid betrokken instanties.
- Bij de vernieuwing van het beleid gaat het vooral om zelfstandig wonen zoals ouderen dat zelf wensen en om zorg op maat. Een samenhangende aanpak van wonen, zorg en welzijn moet dat mogelijk maken.
- Prioriteit in het beleid hebben de kwetsbare ouderen, deze bevinden zich veelal in de groep ouderen boven de 75 jaar.

MASTERPLANNEN

In Arnhem zijn voor de stadsdelen Zuid en Noord masterplannen wonen, zorg en welzijn voor ouderen" gemaakt. De gemeente beschouwt de masterplannen als belangrijke bouwstenen voor het eigen beleid. Wel zullen deze concreet (per wijk) moeten worden uitgewerkt en zullen afspraken moeten worden gemaakt over de uitvoering en het financieel kader. Daarnaast zijn er belangrijke thema's welke in de masterplannen niet aan de orde komen; uiteraard komen die in dit actieplan ouderenbeleid wel aan de orde.

Toename behoefte aan zorg bij ongewijzigd beleid

	2000/2015 Groot Arnhem	2000/2015 Arnhem
Verzorgingshuiszorg	27,3 %	3,8 %
Verpleeghuiszorg	26,8 %	4,5 %
Thuiszorg	27,3 %	5,2 %

¹ De tabellen zijn ontleend aan Wonen, Zorg en Welzijn, Renoudadviesgroep, 2002. Het betreft een voorstudie voor de regiovisie voor Groot Arnhem.

KWALITEIT EN KWANTITEIT

Tot 2015 zal het aantal ouderen in Arnhem in absolute zin toenemen. In relatieve zin zal dat nauwelijks het geval zijn. Voor zover sprake is van toename, gaat het vooral om ouderen tussen de 65 en de 75 jaar. Het aantal ouderen boven de 75 jaar zal afnemen. Na 2015 zal dat beeld wijzigen. In beide categorieën zal het aantal ouderen sterk toenemen. Tot 2015 zal het beleid daarom vooral gericht kunnen zijn op kwaliteitsverbetering en een beperkte uitbreiding van de kwantiteit. Na 2015 gaat het om verbetering van de kwantiteit. Grote verschillen zijn er tussen Arnhem en de regio; zowel het aantal ouderen, als de behoefte aan zorg zullen de eerste tien jaar in de regio veel sterker toenemen.

2. Speerpunten ouderenbeleid

Uit de inspraak en de daarna nog toegezonden schriftelijke reacties kan een aantal hoofdlijnen worden gestedilleerd. Die hoofdlijnen benoemen we hier als speerpunten van het ouderenbeleid. Deze speerpunten zullen we terug laten komen in de paragraaf prioritering en, waar dit van toepassing is, van een financiële vertaling voorzien v.w.b. inzet van gemeentelijke middelen.

OUDERENBELEID OP NIVEAU

Naast de vraag naar meer pragmatiek, kwam in de inspraak ook sterk de wens naar voren om het ouderenbeleid “op niveau” te brengen. Daarmee wordt bedoeld dat er op allerlei plaatsen veel gaande is maar dat daarbij veel ongerichte energie is. Er is behoefte aan sturing, samenhang en samenwerking. Na het wegvallen van de provincie als regisseur is een gat ontstaan in de sturing op het gebied van het ouderenbeleid. Het rijk heeft bepaald dat er op het gebied van de zorg meer sturing door marktwerking dient te komen. De ruimte om deze markt te laten functioneren is groeiende maar nu nog onvoldoende aanwezig. Van de gemeente wordt verwacht een actieve rol te spelen bij het ouderenbeleid (zie paragraaf “rol van de gemeente”).

Het belangrijkste speerpunt op het terrein van het ouderenbeleid is, uitgaand van een breed gedragen visie, het aanbrengen van samenhang in beleid en strategie en het verbeteren van de sturing op doelrealisatie.

HET BESTAANDE OPTIMAAL GEBRUIKEN

Bij dit speerpunt gaat het deels om zaken waar de gemeente weinig over heeft te vertellen (verzorging, verpleging, corporaties e.d.) en deels om gebieden waar de gemeente meer over heeft te vertellen (het welzijnsterrein). De doelen van het ouderenbeleid vragen om een gericht en efficiënt aanbod van zorg en diensten. Opvallend op dit gebied is de (nog) geringe samenwerking tussen de algemene en specifieke

instellingen. Hier ligt o.i. een taak voor de SWOA. Een betere spreiding van 1e lijn zorgvoorzieningen in de nabijheid van ouderen is zeer gewenst. Onderzoek naar het vestigingsbeleid voor deze voorzieningen is wenselijk.

Herijking van functies, meer samenwerking en een goede spreiding van - voor ouderen belangrijke - voorzieningen over de stad zien we als het tweede speerpunt.

VERNIEUWING

De noodzaak van vernieuwing van het ouderenbeleid wordt op landelijk en plaatselijk niveau onderschreven. Een begin van uitwerking daarvan is vormgegeven in de masterplannen voor Noord en Zuid. De gemeente is bereid om actief aan deze vernieuwing mee te werken en kiest daarbij voor de weg van het groeimodel en van pilotprojecten. Nieuwe wegen moeten worden bewandeld, liefst niet te dogmatisch.

Meewerken aan vernieuwing van het ouderenbeleid op terreinen van wonen, zorg en welzijn zien we als het derde speerpunt.

OPLOSSEN VAN KNELPUNTEN

- De vraag naar hulp die binnenkomt bij het meldpunt vrijwillige thuishulp (ongeveer 700 hulpaanvragen) is zeer sterk aan het groeien. Om tegemoet te komen aan deze vraag zal het nodig zijn om de coördinatiecapaciteit te versterken teneinde voldoende vrijwilligers (nu ruim 400) te werven en te begeleiden. Begin 2003 zal de gemeente met het Meldpunt overleg plegen over wat nodig en mogelijk is. Waar de zorgvraag bij professionele instellingen over de rand van de emmer loopt, vervult de vrijwillige thuishulp een steeds groter wordende compenserende functie.
- Door gewijzigde regelgeving inzake bekostiging van welzijnsdiensten zoals het BOS - project van de SWOA (bezoek en oppasservice bij hulpbehoevende ouderen) dreigde dit project stopgezet te moeten worden. Na ambtelijk overleg met de zorgverzekeraar is de zorgverzekeraar bereid om in 2003 dit project nog te financieren en vanaf 2004 voor de helft onder uitdrukkelijke voorwaarde dat de gemeente vanaf 2004 de andere helft structureel voor haar rekening neemt.
- De SWOA heeft een structureel begrotingstekort, waardoor sluiten van een steunpunt dreigt. Voor 2003 heeft de gemeente besloten om eenmalig tegemoet te komen met extra subsidie; hierbij is tevens besloten om in het kader van deze ouderennota met voorstellen te komen voor structurele dekking van het begrotingstekort vanaf 2004.

Oplossen van enkele actuele knelpunten binnen het huidige beleid zien we als vierde speerpunt.

3. Rol van de gemeente

Uit de inspraak op de discussienota inzake het ouderenbeleid kwam het beeld naar voren dat de gemeente (te) lang onzichtbaar is geweest als regisseur en vernieuwer van het ouderenbeleid. Men wenst een actieve meedenkende, (mee)sturende en faciliterende gemeente. Kritiek was in veel gevallen terecht. De ambitie van de gemeente is dan ook om haar rol in vernieuwing van het ouderenbeleid expliciet te maken. De masterplannen voor Noord en Zuid beschouwt de gemeente als belangrijke pijlers voor verbetering van het ouderenbeleid. Samenwerking en afstemming tussen gemeente en zorgverzekeraar zijn nodig om het proces van extramuralisatie qua planning in goede banen te leiden. Mobiliseren van instrumenten en kader op wijkniveau vraagt bijzondere aandacht.

UITGANGSPUNTEN

- De gemeente neemt verantwoordelijkheid waar nodig (op basis van wet- en regelgeving en reguliere taakstelling).
- De gemeente neemt verantwoordelijkheid waar dit is gewenst (regie op samenhang/integraliteit en is aanstuurder van gesubsidieerde instellingen).
- De gemeente neemt afstand en volgt hooguit ontwikkelingen als andere partijen verantwoordelijkheid (kunnen) nemen op basis van hun core business.

DOEL

Expliciet maken van de rol van de gemeente op een viertal fronten:

- a.** als **regisseur** van het vernieuwingproces;
 - b.** als **partner** bij ontwikkelen en uitvoeren van maatregelen in het kader van de masterplannen voor de stadsdelen Noord en Zuid;
 - c.** als **uitvoerder** van maatregelen op diverse terreinen van wonen, woonomgeving, zorg(indicatie) en welzijn;
 - d.** als **belangenbehartiger** binnen de doelstellingen van het ouderenbeleid;
- teneinde een beter vraaggericht ouderenbeleid te realiseren.

TOELICHTING

(zie ook rol gemeente zoals beschreven in de andere paragrafen)

Regie inzake:

- a.** een gezamenlijk gedragen visie op integraal ouderenbeleid/afstemming provincie en regio;
- b.** indicering van de zorgvraag en toeleiden naar zorgaanbod;
- c.** samenhang/afstemming tussen diverse actoren op ouderenterrein;

Nota bene: de regie op de zorglevering ligt bij het zorgkantoor (zorgverzekeraar).

Partner bij:

- a.** het ontwikkelen en uitvoeren van maatregelen in het kader van de masterplannen Noord en Zuid;
- b.** gewenste ruimtelijke ontwikkelingen; planning inzake verbouw en nieuwbouw van woningen, verbetering woonomgeving en dergelijke;
- c.** productontwikkeling bij instellingen t.b.v. ouderenbeleid vanuit de rol van subsidiënt.

Uitvoerder van:

Wet Voorziening Gehandicapten, Buiten Gewoon Beter, bouwvergunningen, bestemmingsplannen, wijkrevitalisering-programma's, verkeer- en vervoerplanning, zorgloket, indicatiecommissie, Meer Bewegen voor Ouderen, etc.

Belangenbehartiger inzake:

Verwerving financiële middelen bij rijk, provincie, Europese fondsen; verbeteren van openbaar en aangepast vervoer; toegankelijk maken van algemene instellingen voor ouderen; etc.

4. Wonen

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLINGEN

De gemeente wil in de komende jaren vernieuwing op terreinen van wonen, zorg en welzijn mee helpen realiseren. Maatregelen op het gebied van het wonen (en de woon-omgeving) zijn hierbij een belangrijk speerpunt. Het gaat daarbij om het levensloopbestendig maken van wijken en woningen en het ontwikkelen van combinaties van wonen, zorg en welzijn welke tegemoet komen aan de keuzevrijheid van de ouderen. De gemeente hanteert op het gebied van het wonen de volgende uitgangspunten en doelstellingen:

- Meewerken aan de uitvoering van de masterplannen als partner én ondersteuner. De gemeente neemt op planniveau deel aan de sturing en de uitvoering en verricht faciliterende taken;
- De gemeente kiest als uitgangspunt, dat de kosten van de extramuralisering primair door de betrokken partijen worden gedragen. Bestaande instrumenten, als instandhouding en (zo mogelijk) realisatie van nieuwe steunpunten en verbetering van de woonomgeving, worden wel ingezet;
- Het inzichtelijk maken van de woningmarkt voor ouderen en het, waar mogelijk, wegnemen van knelpunten op de korte termijn.

Zoals het er nu uit ziet zal het college van B & W, deels op basis van masterplannen, in deze bestuursperiode vooral aan de slag gaan met de volgende wijken: Schuytgraaf (masterplan), Malburgen (masterplan), Vredenburg (masterplan), Presikhaaf (herstructurering) en Geitenkamp. Deze prioriteitstelling dient uiteraard te worden afgestemd op die van de initiatiefnemers van de masterplannen in Zuid en Noord.

Masterplan Zuid

6 woonzorgzones:

Malburgen, Vredenburg, Elderveld, Schuytgraaf (3X)

3 oppluswijken:

De Laar, Elden, Rijkerswoerd

Masterplan Noord

4 woonzorgzones:

Klarendal e.o., Geitenkamp, Presikhaaf, Velperweg e.o.

oppluswijken/kleinschalig wonen

STAND VAN ZAKEN/BELEIDSVOORNEMENS

Er zijn allerlei vernieuwende ontwikkelingen op het gebied van het ouderenbeleid in Arnhem. Ter sprake kwamen al de masterplannen voor Noord en Zuid. Deze plannen beogen het tot stand brengen van ingrijpende maatregelen om veel meer dan nu het geval is het zelfstandig wonen mogelijk te maken: levensloopbestendig wonen (zo bouwen, zo woningen aanpassen dat mensen zeer lang in hun eigen woning kunnen wonen), beschutte en beschermde woonvormen (wonen met passende zorgarrangementen) en woonzorgzones (zones die door een mix van voorzieningen en maatregelen zeer lang zelfstandig wonen mogelijk maken). Door de vele partijen, de ingewikkelde financiering en de complexe planprocessen, is het moeilijk de vernieuwing van de grond te brengen. Op korte termijn zijn een heldere sturing, een heldere prioriteitstelling, uitvoeringsplannen en financieel kader nodig. Daarbij dient een groeimodel met pilotprojecten te worden gehanteerd. De gemeente kan hier twee rollen vervullen: een meer actieve rol (meehelpen plannen maken, faciliteren en meehelpen sturen) en een meer traditionele rol (bestemmingsplannen, grond, vergunningen en andere procedures).

Nieuw beleid: behoefte aan woningen in 2015

(bron: Regiovisie Arnhem – Stad / febr. 2003)

Aard	Aantal
Clusterwoningen	600
Zorgwoningen	2320
Woonzorgvriendelijke woningen	3360

In deze nota wordt dus gekozen voor een meer actieve rol. Daarnaast zijn maatregelen nodig voor de meer korte termijn. Deze hebben vooral betrekking op het verkrijgen van meer inzicht in de woningmarkt voor ouderen en het oplossen van knelpunten. De gemeente regelt de organisatorische condities om deze taken te kunnen waarmaken.

5. Woonomgeving

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLING

Het realiseren van een zodanige openbare ruimte, algemene voorzieningen, vervoer en veiligheid dat deze een belangrijke bijdrage leveren in zelfredzaamheid en het zelfstandig kunnen wonen van ouderen en waarbij zij zich veilig voelen. Een goede woonomgeving is in het belang van alle inwoners, maar vooral voor inwoners met een functiebeperking, waaronder ouderen. Hieronder wordt verstaan:

- een goed onderhouden woonomgeving (programma "Buiten Gewoon Beter");
- bereikbare en adequaat functionerende vervoersvoorzieningen;
- veiligheid in en rond huis: inbraak-, brand- en ongevallenpreventie;
- veiligheid in de straat, buurt en stad;
- bereikbaarheid en toegankelijkheid van algemene voorzieningen / gebouwen.

STAND VAN ZAKEN EN BELEIDSVOORNEMENS

Openbare ruimte

Van de ouderen boven de 65 jaar woont 91% zelfstandig en het gemeentelijke beleid is erop gericht om dit percentage te verhogen (in lijn met het extramuralisatieproces). De bestaande woonomgeving wordt via het programma "Buiten Gewoon Beter" op een acceptabel basisniveau gebracht; via pluspakketten kunnen extra verbeteringen worden aangebracht. Voor de directe woonomgeving van ouderen (met functiebeperking) is een globale inventarisatie van wensen en op basis daarvan een extra gerichte inzet via de pluspakketten nodig.

Algemene Voorzieningen

Hierbij wordt gedacht aan toegankelijkheid van gebouwen, nabije beschikbaarheid / aanwezigheid van winkels, postagentschap / geldloket / bank, ontmoetingsplek(ken) al dan niet in (SWOA-)steunpunt, wijkinformatiepunt, klussen- en boodschappendienst, etc. Het verdwijnen van basisvoorzieningen om economische redenen baart zorgen en vraagt om een actieve opstelling van de lokale overheid om tot voor ouderen acceptabele oplossingen te komen.

Vervoer

Adequaat aangepast vervoer in de vorm van taxi, rolstoelvervoer e.d. (via WVG) en aangepast openbaar vervoer in bussen (rolstoeltoegankelijke buslijn 20) en in de omgeving van ouderencomplexen, overdekte opstapplaatsen e.d. dient qua beschikbaarheid en kwaliteit permanente aandacht te krijgen. Deze voorzieningen zijn belangrijk om ouderen met

een functiebeperking zo zelfredzaam mogelijk te houden. Voor het collectief gehandicaptenvervoer maakt de gemeente gebruik van Regiotaxi KAN en voor het openbaar vervoer is het KAN de verantwoordelijke autoriteit. Uitbreiding van rolstoeltoegankelijke servicelijnen van het stadsbusvervoer wordt (wegens succes) onderzocht.

Veiligheid

Er zijn twee redenen waarom ouderen vanuit het veiligheidsaspect speciale aandacht verdienen namelijk de hoge fysieke kwetsbaarheid en het hoge (subjectieve) gevoel van onveiligheid. Bij toenemende individualisering neemt sociale controle (omkijken naar elkaar) in buurten af. Het is van belang om in de wijk de aandacht voor kwetsbare ouderen te organiseren en hierbij actieve buurtbewoners te betrekken. Gerichte inzet van (deels bestaande) maatregelen in de sfeer van buurtpreventie, veilig maken van onveilige plekken e.d. is nodig en mogelijk: denk daarbij aan verkeersveiligheid (zie ook de gemeentelijke kadernota "Duurzaam Veilig"), zoals oversteekplaatsen en straatverlichting, veiligheidsmaatregelen rond wooncomplexen voor ouderen, hondenpoep op trottoirs, adequate alarmering, zichtbare en aanspreekbare politie in de wijk. Aandacht vraagt zeker ook de veiligheid in de woning. Het Inbraak Preventieteam van de politie analyseert veiligheidsaspecten en adviseert bewoners inzake aspecten van veilig wonen. Zowel bij de inbraakpreventie alsook bij maatregelen in het kader van Buiten Gewoon Beter zijn de "richtlijnen politiekeurmerk veilig wonen" betrokken. Aanpassing van woningen voor ouderen met functiebeperking is mede gericht op het voorkomen van ongelukken in huis. In het Arnhemse veiligheidsplan 2002-2006 zijn ouderen niet als specifieke aandachtscategorie opgenomen. In dit plan zijn als prioriteit genoemd: bestrijding van jeugdcriminaliteit en daaraan verbonden overlast, geweldsbestrijding op straat en in huiselijke kring, handhaving van de openbare orde, het beheer van publieke en semi-publieke ruimte en alcoholbeleid. Het slagen van dit beleid heeft uiteraard effect op de mate waarin door ouderen onveiligheid wordt ervaren.

6. Zorg

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLING

Op het gebied van de zorg gaat het om de volgende uitgangspunten en doelstellingen:

- het met de sector realiseren van een goede spreiding van algemene voorzieningen in de 1e lijn;
- het optimaal benutten van algemene voorzieningen voor zorg en dienstverlening;
- waarderen en op niveau houden c.q. brengen van zorg door vrijwilligers (thuishulp en mantelzorg);
- medewerken aan nieuwe combinaties van wonen, zorg en welzijn (via de masterplannen);
- verbeteren van de toegang tot de zorg (zorgloket, Robuuste RIO, etc.);
- verbeteren van de informatievoorziening centraal en decentraal;
- meer aandacht voor preventieve gezondheidszorg voor ouderen.

STAND VAN ZAKEN EN BELEIDSVOORNEMENS

Arnhem heeft een goede infrastructuur op het gebied van de zorg voor ouderen. Die structuur is op onderdelen wel wat verouderd. Er zijn allerlei plannen om tot vernieuwing te komen; daarbij gaat het vooral om verzorgingshuizen en verpleeghuizen. Bij de paragraaf wonen is al ingegaan op deze

plannen. Tot 2015 zal de behoefte aan zorg beperkt toenemen. Ook de toegang tot de zorg is in Arnhem redelijk goed geregeld, maar kan natuurlijk altijd beter; in dit kader vraagt zorg voor allochtone ouderen bijzondere aandacht. Arnhem beschikt over een zorgloket dat nog wat verder uitgebouwd dient te worden. De functie van zorgindicatie wordt geregionaliseerd (Robuuste RIO); er zal voor gewaakt moeten worden dat dit niet ten koste zal gaan van belangen voor de Arnhemse burger.

Voor ouderen van nu is natuurlijk de directe zorgverlening van belang. Arnhemse instellingen kampen met wachtlijsten. Dit probleem is echter vooral een zaak van het rijk. Daarnaast baart het ontbreken van een goede huisartsenvoorziening zorgen; het gaat daarbij zowel om tekorten als een goede spreiding. Op het gebied van informatie en advies en de hulp- en dienstverlening aan ouderen zijn zowel algemene als specifieke voorzieningen aanwezig. Een betere afstemming is gewenst. Met betrekking tot de vrijwillige huishulp wordt geconstateerd dat het beroep daarop steeds groter wordt. Als gevolg daarvan staat de coördinatiefunctie voor de vele vrijwilligers die hieraan verbonden onder druk. Een uitbreiding van ondersteunende uren is gewenst.

Informatie en advies	Locaties	Zorg
algemeen maatschappelijk werk sociale raadslieden senioren wegwijzers ouderenadviseurs meldpunt vrijwillige huishulp gemeente/inwonerszaken	zorgloket loket zorgkantoor loket aanvullend inkomensteunpunten zorgkruispunt (toekomst)	verz. huizen 1207 pers. verpl.huizen 747 pers. flexibele zorg 512 pers. thuiszorg mantelzorg vrijw. huishulp 30 pers. geriatrie z.h. 24 pl.

7. Werk en inkomen

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLING

Oud worden mag in financieel opzicht geen belemmeringen met zich meebrengen om deel te blijven nemen aan de samenleving. Daarom voert de gemeente een inkomensondersteuningsbeleid. Gezien de toekomstige aantallen ouderen en de daarmee verband houdende lastendruk is wordt het landelijk van belang geacht dat ouderen langer blijven werken. De gemeente ondersteunt dit streven.

Overzicht regelingen en voorzieningen waar ouderen veel gebruik van maken

- **ABW (aanvulling inkomen)**
- **WVG-voorzieningen (o.a. woningaanpassing)**
- **Bijzondere bijstand (o.a. woonkostentoeslagen, alarmering, maaltijden, vormen van hulp)**
- **Minimabeleid**
- **Pas 65**
- **Regiotaxi**
- **Arnhem Card**
- **Kwijtschelding belastingen**

Regelingen activering

- **Stimuleringsregeling vrijwilligerswerk**
- **Integratieplan 40 plus**
- **Wet inschakeling werkzoekenden**
- **Activering minderheden**
- **In- en doorstroombanen**
- **Project werken**

STAND VAN ZAKEN EN BELEIDSVOORNEMENS

In de toekomst zullen de inkomensverschillen tussen ouderen groeien. Enerzijds komen er steeds meer ouderen die aanspraak kunnen maken op een goede pensioenvoorziening. Anderzijds blijft er een groep die moet rondkomen van een AOW-uitkering, soms aangevuld met een zeer bescheiden pensioen en een, weliswaar steeds minder omvangrijke, groep die zonder enige pensioenvoorziening de 65-jarige leeftijd passeert. Met name op de groep lagere inkomens is het gemeentelijk inkomens ondersteuningsbeleid gericht. Speerpunten daarin zijn de bijzondere bijstand, de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen, het minima-beleid voor ouderen en het sociaalculturele aanbod van de Arnhem Card. Voor ouderen en gehandicapten geldt al vele jaren een lagere drempel voor de bijzondere bijstand. Overige dienstverlening aan minder draagkrachtige ouderen is het verstrekken van persoonlijke leningen aan 65-plussers door

de Stadsbank en het bieden van integrale schulddienstverlening. Niet alleen inkomensondersteuning sec wordt nagestreefd. Beoogd wordt tevens het voorkomen dat ouderen, bij gebrek aan financiële middelen, in een sociaal isolement geraten. Voorbeelden van voorzieningen daarvoor zijn: de open eettafels en de Arnhem Card. Het huidige beleid dient ook in de toekomst te worden voortgezet. Nog steeds maken ouderen onvoldoende gebruik van de geboden mogelijkheden. Verbetering van de informatie- en adviesfunctie is hiervoor nodig.

Voor werk is een omslag in het beleid noodzakelijk. Tot voor enkele jaren was dit beleid vooral gericht op uittreding. Dit beleid is vooral inhoudelijk (ouderen willen wel langer werken, maar op een andere manier) en financieel niet vol te houden. Ouderen zullen langer moeten werken. Uiteraard is het rijksbeleid m.b.t. deze ontwikkeling een belangrijke factor voor het lokaal te ontwikkelen beleid in deze. De dienst Inwonerszaken zal zich daarnaast, meer dan voorheen, richten op de ontwikkeling en gerichte inkoop van reïntegratie-instrumentarium voor oudere, waaronder oudere allochtone, werklozen. Voor oudere allochtone werklozen (eerste generatie) wordt onderzocht in hoeverre gesubsidieerde arbeid een oplossing kan bieden. Deze klantgroep heeft met name te maken met werkloosheid en met een gebrekkige kennis van de Nederlandse taal.

De algemene landelijke trend is dat er meer oog is voor maatschappelijke (re)integratie van risicogroepen. Uitstroom naar arbeid staat voorop, maar er zijn mogelijkheden om uit het Fonds voor Werk en Inkomen mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt maatschappelijk te activeren door het aanbieden van sociale activeringstrajecten, cursussen voor persoonlijke ontplooiing en zorgtrajecten. Een betere infrastructuur is hiervoor gewenst.

8. Welzijn

UITGANGSPUNTEN EN DOELSTELLINGEN

- Neem ouderen, in welke situatie ze zich ook bevinden, serieus door goed te luisteren naar hun wensen en behoeften.
- Producenten binnen het ouderenbeleid werken vraag-gericht, werken samen en stemmen op elkaar af; ditzelfde geldt ook voor algemene instellingen en voorzieningen.
- Bij het verbeteren van de situatie voor ouderen spelen ouderen een actieve rol en zijn derhalve niet alleen consument of cliënt maar ook (mede) producent in de totstandkoming van allerlei activiteiten die de situatie van ouderen doet verbeteren.
- Vrijwilligers, vanuit welke motivatie dan ook, zijn als totaal onmisbaar en gelden als een van de belangrijkste producenten van vernieuwd en verbeterd ouderenbeleid.
- Pleeg maatwerk zoveel mogelijk dicht bij ouderen in de wijk of buurt.

Een belangrijke doelstelling van het Arnhemse ouderenbeleid is het zolang mogelijk zelfstandig laten wonen van ouderen in de eigen woning. Daarbij passen begrippen als “zelfredzaam” en “actief”.

Maar ook als ouderen in de situatie verkeren waarin ze niet of gedeeltelijk zelfredzaam en actief (kunnen) zijn, hebben ze er recht op om gehoord te worden om zo invloed uit te oefenen op de voor en door hen gewenste situatie. Dit doel wordt niet zomaar vanzelf gerealiseerd. Het vraagt enerzijds om een zich actief opstellende ouder en anderzijds om aanbieders van zorg, hulp, dienstverlening, welzijnsaanbod en algemene of specifieke voorzieningen die de vragen en behoeften van ouderen als uitgangspunt voor hun beleid en programmering nemen.

Instrumenten

- a. Vrijwilligersbeleid (w.o. mantelzorg en informele hulp).
- b. Preventieactiviteiten (info en advies, gezondheidsvoorlichting, sociaal activeringsbeleid e.d.).
- c. Cliëntenparticipatie (via ouderenbonden, gehandicaptenraad e.d. maar ook als individu).
- d. Bevorderen van deelname aan activiteiten van sociaal-cultureel werk, sport, cultuur, educatie, wijkwelzijn e.d. (activeert en werkt preventief).
- e. Organisatie/samenwerking en afstemming.

STAND VAN ZAKEN EN BELEIDSVOORNEMENS

Vrijwilligersbeleid

In 1992 is voor het laatst gemeentelijk vrijwilligersbeleid geformuleerd. Alhoewel 32 van de 100 inwoners van Arnhem op een of andere manier vrijwilligerswerk doen, zijn de maatschappelijke ontwikkelingen van dien aard dat vernieuwing van beleid noodzakelijk is. De gemeentelijke dienst MO bereidt momenteel een nieuwe nota vrijwilligersbeleid voor. Het maatschappelijk belang van vrijwilligerswerk is enorm en zal in belangrijkheid verder toenemen. Een belangrijk aandachtspunt is, het meer op zoek gaan naar wat (potentiële) vrijwilligers zelf te bieden hebben (tijd en interesse) en daarvan op flexibele wijze gebruik van te maken. Er zijn vele oudere vrijwilligers actief voor ouderen maar ook voor niet ouderen in velerlei verbanden. Bij de vernieuwing van vrijwilligersbeleid zal zeker gebruik gemaakt worden van aanwezige expertise in het veld waarin met name de Vrijwilligerscentrale een belangrijke rol vervult.

Preventie

Het proces van (nog) zelfredzaam naar meer hulpbehoevend kan aanzienlijk vertraagd worden door activiteiten aan te bieden die ouderen de mogelijkheden en de motivatie geven om meer greep te houden op de eigen situatie. Het gaat om activiteiten als gezondheidsvoorlichting, het voor ouderen op toegankelijke wijze beschikbaar hebben van allerlei nuttige informatie over ouderenvoorzieningen en sociale wetgeving, het geven van advies aan ouderen waar men met hulp- en zorgvragen terecht kan en het bieden van ontmoeting- en ontspanningsmogelijkheden ter voorkoming van sociaal isolement en het scheppen van een veilige omgeving voor ouderen. Via subsidies aan instellingen die in de sfeer van preventie een aanbod doen kan de gemeente sturen. Uitbreiding van steunpunten van SWOA (zo mogelijk in combinatie met b.v. thuiszorg) in “witte vlekken” is zeer gewenst om een aantal functies dichterbij de ouderen te brengen, zo mogelijk in de directe nabijheid van woonzorgzones. Met name de informatie en adviesfunctie voor allochtone ouderen van groot belang. Het blijkt dat allochtone ouderen vaak slecht op de hoogte zijn van bestaande voorzieningen voor ouderen. Nu nog lijkt de behoefte aan zorg bij allochtone ouderen beperkt omdat zij ervan uit gaan dat hun kinderen voor hen zorgen; de trend is dat ook vanuit deze groep de vraag naar ondersteunende voorzieningen zal toenemen in de nabije toekomst. Meer bewegen en dus fitter zijn helpt bij het gezond blijven.

Cliëntenparticipatie

Vraaggericht werken vraagt om organisatie om de vraag van ouderen in beleid en in programma 's tot uitdrukking te brengen. Inspraak op de concept-ouderennota heeft een

duidelijke impact gehad op het onderliggende actieprogramma. Voor de implementatie van het ouderenbeleid zullen ouderen in georganiseerd verband hun stem kunnen laten horen via de AVSO (Arnhemse Vereniging voor Samenwerkende Ouderenorganisaties) en via de Gehandicaptenraad Arnhem en het daaronder ressorterende platform cliëntenparticipatie, die de belangen van mensen (dus ook ouderen) met functiebeperking behartigt. Het is daarom ook van belang dat genoemde cliëntenorganisaties zijn aangesloten op de per wijk te plegen maatregelen in het kader van de Masterplannen voor de stadsdelen Noord en Zuid.

Bevorderen deelname aan activiteiten

Deelname houdt ouderen actief (zowel lichamelijk als geestelijk), levert hen sociale contacten op, voorkomt sociaal isolement, werkt drempelverlagend als het gaat om hulp- en adviesvragen van ouderen. Kortom ouderen blijven hiermee midden in de samenleving staan. In dit kader is bijzondere aandacht nodig voor participatie van allochtone ouderen. Het niet beheersen van de Nederlandse taal vormt een belemmering voor participatie. Meer taalcursussen voor allochtone ouderen (zie ook rijksbeleid inzake inburgering van z.g. “oudkomers”) zijn een goed instrument om participatie te verhogen.

Welzijn/Sport

Allochtone ouderen zijn op zoek naar meer ontmoetingsmogelijkheden. Samenwerking en afstemming tussen SWOA / steunpunten en de buurthuizen van Rijnstad moet leiden tot een passend (multicultureel) aanbod. Meer bewegen voor ouderen is van belang om ouderen lichamelijk vitaal te houden. (prima activiteit b.v. in het kader van “valpreventie”). Overigens geldt dit voor alle bewegingsactiviteiten, denk aan volksdansen, IVM -activiteiten of seniorensport, al dan niet in competitieverband. Deelname van ouderen aan c.q. het betrekken van ouderen bij allerlei sociaalculturele activiteiten activeert ouderen. Het hebben van sociale contacten heeft een positieve invloed op de gezondheidssituatie van ouderen.

Gymgroepen voor migranten-ouderen vanaf 45 jaar

Wijk	Locatie
Het Broek	Stoplicht
Geitenkamp	De Beyer
Klarendal	Sonsbeeksingel
Malburgen	Malburgen
Presikhaaf	Waalstaete

Educatie

Ouderen behoren tot de doelgroep van de volwasseneneducatie. Tot de volwasseneneducatie worden o.m. gerekend het VAVO-onderwijs, de basiseducatie en het taalonderwijs. De educatie is kwalificerend of beroepsgericht. Het beschikbare budget wordt, vanwege de gestelde prioriteiten, geheel besteed aan taalonderwijs voor mensen met een uitkering. Onder de titel vormingswerk voor volwassenen zijn er mogelijkheden om voor doelgroepen zoals ouderen activiteiten te organiseren die gericht zijn op kwalificering voor een beroep. De beschikbare middelen zijn bedoeld voor groepen in een achterstandssituatie of voor groepen die in een achterstandssituatie dreigen te geraten. Ouderen vormen hierbij een van de doelgroepen. Een beperkt bedrag is beschikbaar. Ouderen maken veel gebruik van de Volksuniversiteit. Deze heeft ook een speciaal aanbod voor hen. De SWOA zelf biedt een pakket cursussen aan, gericht op zelfredzaamheid.

Cultuur

In het cultuurbeleid van de gemeente is geen specifieke aandacht voor ouderen. In de nieuwe cultuurnota zijn vooral jongeren en minderheden speerpunt. Dit is begrijpelijk gezien de grote aantallen oudere bezoekers aan schouwburg en musea. Toch is het wenselijk om bij p.r. / promotie ook aandacht te hebben voor ouderen omdat nog veel ouderen niet participeren bij culturele activiteiten. Musea en schouwburg doen mee aan de Arnhem Card evenals Domein en Poeha. Landelijk is er de museumkaart. Niet duidelijk is wat het aanbod vanuit de cultuursector is op plekken waar veel ouderen komen: verzorgings- en verpleeghuizen, dienstencentra en buurt- en wijkcentra. Dit zal in kaart moeten worden gebracht. Een aanbod zou met betrokken instellingen en bewonerscommissies kunnen worden ontwikkeld onder het motto: geen subsidie zonder dat er enkele “sociale tegenprestaties” worden geleverd. Ook kan de cultuursector, met zijn verbeelding, een rol spelen bij het bewust ouder worden (“Oude Honger”).

Steunpunten van de SWOA

Zuid	4 steunpunten: 2 groot, 2 klein. Witte vlekken: Elden en De Laar Schuytgraaf: 3 steunpunten gepland (1 groot, 2 klein)
Noord	7 steunpunten: 2 groot, 5 klein Witte vlekken: binnenstad, Arnhem Noord – West

Diensten van de SWOA met een stedelijk karakter

Koelversmaaltijden aan huis bezorgd (ca. 195.000 per jaar; inkomensafhankelijk)
Personenalarmering (ca. 800 apparaten; AWBZ of kostprijs)
Buurtconciërgewerk (alarmdienst, inbraakpreventie, aanpassingen, maaltijddienst, klussen)
Tuinhelp (Malburgen, Immerloo en 't Duifje: 35 klanten)
Behang- en schilderwerk
Boodschappendienst
Bezoek- en Oppasservice voor dementerenden (BOS); de vraag naar dagdelen neemt toe, het aantal vrijwilligers (nu 20) neemt af
Buddywerk (i.v.m. aids), overgenomen van GGD: het gaat om 35 vrijwilligers die 15 klanten onder hun hoede hebben.
Vrijwillige thuishulp
Knoppenhulp

SAMENWERKING EN AFSTEMMING

Versnipperd en soms verkokerd bestaat er al een grote variëteit aan activiteiten. Stichting Welzijn Ouderen Arnhem biedt mogelijkheden voor ontmoeting en contact, advies en informatie, opvang, maaltijden, klussendiensten en alarmering en educatie gericht op redzaamheid. Daarnaast zijn er algemene instellingen die vaak soortgelijke functies vervullen, b.v. Rijnstad (ontmoeting en contact), Passade (informatie en advies), gemeente / IZ (informatie en advies, dagopvang / zorgcentra) ROC en Volksuniversiteit (educatie). Dit houdt een gedeeltelijke overlap van functies in. Nu zijn personele capaciteit en financiële mogelijkheden vaak bepalend voor wat er mogelijk is. Het ware wenselijk dat in de wijken functioneel en programmatisch samenwerking en afstemming plaats vindt tussen aanbieders. Samen kun je meer (capacitair en financieel) en weet je meer (uitwisseling kennis en ervaring). Tevens geldt als meer algemeen uitgangspunt voor het welzijnsbeleid dat voorzieningen - waar mogelijk - een multifunctioneel karakter krijgen. De SWOA wordt geacht een trekkersrol te vervullen bij het mobiliseren van algemene voorzieningen om een gewenst aanbod te verzorgen voor ouderen en vervult daarbij ook de monitorrol. De gemeente zal de SWOA vragen haar positie in het welzijnsveld in overleg met andere instellingen te verduidelijken (n.a.v. beleidsplan SWOA).

Het stedelijk aanbod dient op wijkniveau naar ouderen gecommuniceerd te worden (informatie en adviesfunctie m.b.t. het aanbod). Waar dit van toepassing is, dient aangesloten te worden op de afgesproken maatregelen in het kader van de masterplannen voor de Arnhemse stadsdelen Noord en Zuid.

Het actieprogramma is een inhoudelijke en waar mogelijk een financiële uitwerking van de kadernota ouderenbeleid (deel A) en tevens een vertaling van overgenomen inspraakreacties (deel C).

9. Maatregelen

Actiepunten rol van de gemeente	Betrokkenen	Kosten	Periode
1. Binnen het kader van de masterplannen Noord en Zuid geeft de gemeente per wijk en per maatregel aan welke rol zij oppakt, welke inspanning zij daarbij pleegt (door wie ambtelijk en bestuurlijk) en binnen welke financiële en capacitaire kaders zij dit doet.	MO/SO/SB/IZ/ (HGM)	BN	2003
2. De gemeente spant zich in om bij Europese fondsen, rijk en provincie middelen te verkrijgen voor met name de ontwikkeling van woonzorgzones, servicegebieden en (zorg-) steunpunten.	MO/Concern/ SO	BN	vanaf 2003
3. Instrumenten en kader (bijvoorbeeld platforms) in de wijken mobiliseren rond realisatie van wijkgerichte maatregelen.	MO/SO/SB/ Concern wijkzaken	BN	2003 e.v. jaren
4. Voor het waarmaken van de verschillende rollen is voor drie jaar extra ambtelijke capaciteit inclusief een beperkt programmabudget nodig.	MO/SO	€ 90.000,= incidenteel	2003 t/m 2005

Actiepunten wonen	Betrokkenen	Kosten	Periode
5. De gemeente werkt actief mee de vernieuwing van het ouderenbeleid door een geïntegreerde (wijk)aanpak van wonen, zorg en welzijn. De masterplannen voor Noord en Zuid worden door de gemeente hiervoor gezien als mede kaderstellend. De gemeente neemt deel aan de ontwikkeling van deze plannen op program-, project- en uitvoeringsniveau. Bij de sturing wordt uitgegaan van een gezamenlijke regie van de deelnemers.	Gemeentebreed	zie onder 4	2002/2015
6. De masterplannen voor Noord en Zuid kunnen voor wat betreft de inzet van de gemeente niet geheel los van elkaar worden gezien. Op basis van beide plannen zal in samenspraak met alle betrokkenen een actieplan opgesteld moeten gaan worden waarin wordt geregeld: • een prioriteitsvolgorde in de aanpak van wijken: starten met een aantal pilotwijken; • programma's van eisen voor de geprioriteerde wijken, een financieel kader, een organisatorisch kader en een tijdschema. Vervolgens worden voor en door de geselecteerden wijken projectplannen gemaakt die daarna eveneens projectmatig worden uitgevoerd. De projectplannen worden steeds afzonderlijk ter goedkeuring aan de partners voorgelegd. Bij het financiële kader wordt, waar mogelijk, gebruik gemaakt van stimuleringsgelden van provincie en rijk.	SO/MO/ Werkgroep Regiovisie Arnhem-stad/en Directorium Arnhem-zuid	BN	2003
7. De ambtelijke organisatie wordt ingericht op het actief meewerken aan de masterplannen: • trekker SO, • interne programmagroep masterplan ontwikkeling en uitvoering, • deelname gemeente aan "directorium" Zuid en Noord.	SO/MO	zie onder 4	vanaf 2003
8. De gemeente werkt eveneens actief mee aan plannen van verpleeghuizen om tot vernieuwing van voorzieningen te komen. Het is zinvol te pogen hiervoor een gezamenlijk kader voor te ontwikkelen; dit kan de vernieuwde regiovisie zijn en / of hetgeen daarover in de masterplannen is opgenomen.	SO/MO	BN	vanaf 2003
9. Inzicht wordt verschaft in de vraag en het aanbod van woningen voor ouderen.	SO en corporaties	BN	2003
10. De gemeente wijst locaties aan waar particulier ontwikkelaars combinaties van zorg en wonen kunnen realiseren: ook in de private sector worden enkele pilotprojecten ontwikkeld.	SO	BN	vanaf 2004
11. Met de corporaties en andere ontwikkelaars wordt, voorzover dit nog niet het geval is, overeenstemming bereikt over te hanteren keurmerken voor specifieke woningen.	SO	BN	2004

Actiepunten woonomgeving	Betrokkenen	Kosten	Periode
12. Voor de inrichting van openbare ruimte ten behoeve van mensen met functionele beperking worden randvoorwaarden en kwaliteitseisen verwoord; hierbij zal extra aandacht zijn voor veiligheid.	SB/SO	BN	2003
13. In nieuwe en te herziene bestemmingsplannen is “bereikbaarheid voor iedereen” uitgangspunt.	SO	BN	Structureel
14. In wijken met wooncomplexen voor ouderen / seniorenwoningen worden wensen van ouderen m.b.t. de woonomgeving zoveel mogelijk vertaald t.b.v. een gerichte inzet van pluspakket budgetten in het kader van Buiten Gewoon Beter.	MO/SB	BN	2003
15. Evaluatie van het beleid om –vooral bij nieuwbouw- bij het verlenen van bouwvergunningen de toegankelijkheid van gebouwen zwaar mee te wegen.	SO	BN	2003/ 2004
16. Zo mogelijk meer aanwending van WVG – budget t.b.v. aanpasbaar wonen.	IZ	BN	Structureel
17. Beleidsevaluatie WVG – woonvoorzieningen.	IZ	BN	Medio 2003
18. Beleidsevaluatie WVG – rolstoelvoorzieningen.	IZ	BN	2003
19. Kwaliteitsverbetering CVV KAN /ontwikkeling “lijn 21”.	IZ via KAN	BN	Permanent
20. Uitbreiding netwerk servicelijnen (ook woonomgeving).	SO/IZ via KAN	BN	2003

Actiepunten zorg			
Actiepunten informatie & advies / toegang voorzieningen	Betrokkenen	Periode	kosten
21. Vereenvoudiging van aanvragen.	IZ	2003	BN
22. Indicatiestelling uitbreiden met eenvoudige AWBZ-hulpmiddelen.	MO, IZ, HGM, Zorgverzekeraars	2003	BN
23. Integrale indicatiestelling zorg i.r.t. vrijwillige thuishulp.	MO, IZ, HGM, thuishulp, Vrijwilligerscentrale	2003	BN
24. Regionale ontwikkeling Robuuste RIO; inbreng Arnhemse visie op het productaanbod vanuit het RIO i.o.	MO, IZ	2002/2003	BN
25. Vormgeving lokale toegang tot de zorgketen vanuit klantperspectief: • informatie, advies, intake en indicatie (centraal of decentraal) • begeleiding in het zorgketenproces • nazorg in het realisatietraject (i.s.m. Zorgkantoor AWBZ).	IZ, MO i.s.m. RIO (i.o.), Zorgkantoor AWBZ en SWOA	2003	BN
26. Afstemming / bundeling informatietaken gemeente (via seniorenwegwijzers) en SWOA.	IZ, MO, SWOA	2003	BN

Actiepunten algemene zorg- en dienstverlening			
Actiepunten algemene zorg- en dienstverlening	Betrokkenen	Periode	kosten
27. Ontwikkelen visie op vestigingsbeleid 1e lijn zorgvoorzieningen.	MO	2004	BN
18. Afstemmen hulp- en dienstverlening SWOA en maatschappelijke werk / Passade en uitbreiding met 0.8 fte.	MO, SWOA, Passade	2005	€ 50.000
29. Uitbreiding coördinatie-uren Meldpunt Vrijwillige Thuishulp.	MO	2004	€ 20.000

Actiepunten werk en inkomen			
Maatregel	Betrokkenen	Periode	kosten
30. Ontwikkelen en gerichte inkoop van reïntegratieinstrumentarium voor 55-plussers (en herintredende vrouwen).	IZ	2003	BN
31. Onderzoek naar mogelijkheden van de inzet van gesubsidieerde arbeid voor allochtone, oudere werklozen (1e generatie).	IZ	2003	BN
32. Beleid voor spelregels sociale activering.	IZ	2003	BN
33. Analyse gemeentelijk minimabeleid/effecten voor ouderen.	IZ	2003	BN

Actiepunten welzijn			
Maatregel	Betrokkenen	Kosten	Periode
34. De nieuwe gemeentelijke startnotitie vrijwilligersbeleid doorvertalen naar het beleidsterrein voor ouderen.	MO i.o.m. VWC en SWOA	BN	2003/ 2004
35. Realiseren van steunpunten SWOA in woonzorg-zone's resp. in Noord en in Zuid (op basis van de masterplannen).	MO/SWOA/SO	€ 300.000,= structureel	2005-2007
36. Bestaande steunpunten multiculturaliseren.	MO/SWOA	€ 25.000,= i.	Vanaf 2005
37. In overleg de positie van SWOA in het welzijnsveld verduidelijken en per functie uitgaan van meer afstemming en ontstaan van nieuwe ontwikkelingen.	MO/SWOA	BN	Vanaf 2003
38. Een overzicht opstellen van preventieactiviteiten (w.o. project valpreventie) voor ouderen op stedelijk en op wijkniveau en het markeren (stuurbaar maken) van preventieactiviteiten in de productafspraken met gesubsidieerde instellingen en de HGM.	MO/HGM/ overige betrokken organisaties	PM	2004
39. Concrete afspraken maken met AVSO en platform cliëntenparticipatie over algemene inbreng inzake ouderenbeleid en uitvoering en specifiek over de inbreng m.b.t. realisatie masterplannen in de stadsdelen Noord en Zuid.	MO/AVSO/ GRA	BN	2003/ 2004
40. Nagaan welke rol de (amateur-) kunstinstellingen binnen zorgcentra en andere voorzieningen kunnen vervullen.	MO (sectie cultuur)/SWOA	BN	2004
41. Uitbreiding taalcursussen voor allochtone ouderen.	MO/SWOA/Rijnstad/VU	BN/uit budget oudkomers	Vanaf 2003
42. Versterken van de informatiefunctie t.b.v. allochtone ouderen.	MO/IZ/AVSO/SWOA	BN	Vanaf 2004
43. Bezoek- en Oppasservice van SWOA vanaf 2004 met bijdragen van zorgverzekeraar en gemeente in stand houden. (elk de helft).	MO/Amicon	€ 20.000,= structureel	Vanaf 2004
44. Oplossen begrotingstekort SWOA vanaf 2004 e.v. (structureel).	MO/SWOA	€ 36.000, = structureel	Vanaf 2004
45. Wegens taakverzwaring structureel ophogen van het subsidie voor de AVSO met € 5.000,= en hiervoor dekking te vinden door sanering van het budget voor vernieuwende educatieve activiteiten voor ouderen.	MO	BN, via begrotingswijziging	Vanaf 2003

10. Financiële vertaling

In vergelijking met de discussienota “Hoezo oud - hoezo beleid” uit 2002 is noodgedwongen het ambitieniveau en daarmee het niveau van de voorgestelde uitgaven aanzienlijk teruggebracht. Dit heeft te maken met de beperkte middelen die de gemeente momenteel beschikbaar heeft voor nieuwe uitgaven; de meest noodzakelijk geachte uitgaven worden in beeld gebracht om het onomkeerbare vernieuwingsproces in het ouderenbeleid nog enigszins te kunnen faciliteren. Op het moment dat duidelijk is dat de gemeente weer meer financiële armslag heeft zullen in meerjarig kader nadere wensen voor het ouderenbeleid worden geformuleerd, met name in de richting van de ontwikkeling van woonzorgzone's of wijkservicegebieden.

Bij gebrek aan extra middelen zullen de kosten van een aantal maatregelen (deels moeten) worden gerealiseerd door reallocatie van middelen binnen bestaande begrotingen van bij ouderenbeleid betrokken organisaties, instellingen en gemeentelijke diensten en door een betere afstemming en inzet van beschikbare instrumenten tussen aanbieders. Uitgangspunt is voorsnog dat het extramuraliseringsproces voor de gemeente zoveel mogelijk budgettair neutraal verloopt. Daarnaast zal waar mogelijk voor de kosten van planvorming en van pilotprojecten gebruik worden gemaakt van stimuleringsregelingen van provincie, rijk en “Brussel”. Op dit moment is moeilijk in te schatten welke bijdragen we van die kant kunnen verwachten. De nu bekende stimuleringsregelingen zijn:

- Woonstimuleringsregeling van VROM: deze vergoedt een deel van de kosten van haalbaarheid- studies, technologische vernieuwing, welzijn en dienstverlening, vraagsturing en ontwikkeling van een zorgvriendelijke wijk (aanvraag indienen in de maanden oktober en november).
- Subsidieregeling innovatie sociaal beleid van de provincie Gelderland.
- Tijdelijke Provinciale subsidieregeling regeling woonservicegebieden in Gelderland 2003 waarin

opgenomen zijn de tijdelijke provinciale regelingen “Kulturhusen” en “Ouderenhuisvesting”. Voorwaarde: gedragen door en samenwerking met meerdere partijen (corporaties, instellingen, gemeente, doelgroep vertegenwoordiging e.d.).

Belangrijk om te vermelden is dat bij deze regelingen soms ook een bijdrage van de gemeente wordt verwacht naast die van de andere partners. Het is wenselijk dat de gemeente er rekening mee houdt dat daarvoor ruimte wordt geschapen bij afweging in meerjarig kader. (eventueel daarvoor te reserveren bedragen zijn overigens niet meegenomen in het overzicht van gevraagde middelen en zijn derhalve voorsnog PM). De middelen die nodig worden geacht om de in deel 2 van de nota geplande maatregelen uit te voeren, worden hierna in beeld gebracht.

Financiële uitwerking in een keuzemodel

Uit bovenstaande moge duidelijk zijn dat verschillende ambities met name door ontbreken van voldoende financiële middelen niet allemaal direct haalbaar gemaakt kunnen worden. Daarom wordt onderscheid gemaakt tussen maatregelen met financiële consequenties waarvoor nu wel middelen vrij gemaakt kunnen worden door benutting van het sociaal investeringsbudget (zie onder A) en maatregelen waarvoor nu nog geen dekking gevonden kan worden en waarvan in meerjarig kader vanaf 2005 een nadere afweging dient plaats te vinden in concurrentie met andere claims op andere begrotingsterreinen (zie onder B).

A. Met betrekking tot een aantal maatregelen waarvoor een gemeentelijke bijdrage wordt voorgesteld, stellen wij voor om in ieder geval de bekostiging van de volgende maatregelen te dekken uit het zogenaamd sociaal investeringsbudget (totaal structureel € 300.000,-). Het gaat per jaarschijf om dekking van de volgende maatregelen:

A.1 Voor het jaar 2003 t.l.v. het sociaal investeringsbudget:

- Maatregel 4: regiecapaciteit en programmbudget MO en SO: € 30.000,- (incidenteel)
- totaal t.l.v. 2003:** € 30.000,-

A.2 Voor het jaar 2004 t.l.v. het sociaal investeringsbudget:

- Maatregel 4: regiecapaciteit en programmbudget MO en SO: € 30.000,- (incidenteel)
- Maatregel 43: voortzetting "Bezoek- en Oppasservice" € 20.000,- (structureel)
- Maatregel 29: versterking "Meldpunt Vrijwillige Thuishulp" € 20.000,- (structureel)
- Maatregel 44: bijdrage dekking begrotingstekort SWOA € 36.000,- (structureel)
- totaal t.l.v. 2004:** € 106.000,-

A.3 Voor het jaar 2005 t.l.v. het sociaal investeringsbudget:

- Zelfde doelen en bedragen als in 2004:
- totaal t.l.v. 2005:** € 106.000,-

A.4 Voor het jaar 2006 en volgende jaren t.l.v. het sociaal investeringsbudget:

- Zelfde doelen en bedragen als 2004 en 2005 exclusief maatregel 4:
- totaal t.l.v. 2006:** € 76.000,-
- (dezelfde bedragen als in 2006 gelden voor de daarop volgende jaren)

B. Overige claims voor 2005 en volgende jaren zullen als nieuwe wens opgenomen worden in de tekst voor de komende meerjarenbegroting / perspectiefnota 2005 zodat bestuurlijk een integrale afweging gemaakt kan worden. Het gaat om dekking van de volgende maatregelen:

- Maatregel 35: 3 multifunctionele steunpunten gespreid in tijd te realiseren in woonzorgzone's in de periode 2005 t/m 2007 € 300.000,- (structureel)
- Maatregel 36: multiculturalisatie steunpunten; pilotjaar 2005 € 25.000,- (incidenteel)
- Maatregel 28: maatsch. werk voor allochtone ouderen vanaf 2005 € 50.000,- (structureel)

TOELICHTING OP A EN B:

Algemeen

Vele in het actieprogramma genoemde maatregelen hebben een hoge prioriteit maar kunnen zonder extra middelen gerealiseerd worden door ze in te passen binnen de reguliere werkplanning van diensten. Voor zover er extra kosten aan verbonden zijn moet hiervoor een budgettair neutrale verschuiving binnen de begroting plaatsvinden. Daarnaast kunnen wellicht een aantal maatregelen in aanmerking komen voor financiering door derden; soms wordt ook een eigen bijdrage van de gemeente verwacht. Dit kan deels door oormerking (omnummeren) van reguliere inzet en mocht dit niet mogelijk zijn dan moet vooralsnog de eigen bijdrage PM geraamd worden.

Ad A dekking t.l.v. sociaal investeringsbudget

- Ten behoeve van regievoering en sturing op de processen en uitvoering van de actieplanmaatregelen is op korte termijn voor een bedrag van € 30.000,- per jaar voor een periode van drie jaar nodig. (2003 tot 2006) Na deze periode mag verwacht worden dat binnen de reguliere middelen deze rol inhoud gegeven kan worden. Het betreft met name bekostiging van extra capaciteit (€ 25.000,- p.j.) en een beperkt programmabudget (€ 5.000,- p.j.).
- De SWOA heeft voor wat betreft haar project BOS (Bezoek en Oppas Service) van zorgverzekeraar AMICON te horen gekregen dat dit project vanaf 2003 niet meer bekostigd zal worden uit de AWBZ. Na overleg tussen gemeente en Amicon heeft de laatste zich bereid verklaard om in 2003 nog deze kosten voor haar rekening te nemen en vanaf 2004 de helft van deze kosten te zullen betalen onder conditie dat de gemeente de andere helft subsidieert ad € 20.000,-. Handhaven van deze activiteit is van belang omdat het een service aan kwetsbare, weinig zelfredzame ouderen in de thuissituatie betreft (het is een puzzelstukje in het concept van thuiszorg op maat).
- Het beroep dat kwetsbare ouderen doen op het Meldpunt Vrijwillige Thuiszorg is dermate groeiend dat daarvoor extra vrijwilligersinzet nodig is en als gevolg daarvan is een versterking van de coördinatiecapaciteit (planning en begeleiding vrijwilligers) nodig voor een structureel bedrag van € 20.000,-. Deze maatregel heeft hoge prioriteit gekregen vanwege de grote impact die toevoeging van een relatief klein bedrag heeft.
- Vanaf 2003 heeft SWOA een structureel begrotingstekort; om te voorkomen dat noodzakelijkerwijs overgegaan zou moeten worden tot sluiting van een steunpunt, terwijl het beleid erop gericht is te komen tot uitbreiding van het aantal steunpunten, wordt voorgesteld om structureel € 36.000,- extra subsidie beschikbaar te stellen vanaf 2004 (2003 is incidenteel gedekt).

Ad B afweging in het kader van de meerjarenbegroting 2005-2008

- Het is voor allochtone ouderen met het oogpunt op activering en integratie van belang dat zij gebruik maken van de aanwezige SWOA -steunpunten in de stad. In de wijken Klarendal en Malburgen is er in een bepaalde mate sprake van multiculturele programmering. Dit is ook gewenst voor de andere centra maar dat vraagt wel om een extra inspanning, zowel financieel als programmatisch. Ter ondersteuning van dit proces wordt een incidentele gemeentelijke bijdrage voorgesteld van € 25.000,-. Zonder deze financiële impuls zal het multiculturalisatieproces langer duren en beperkt van omvang zijn.

Er is een tekort aan steunpunten voor ouderen (SWOA) verspreid in de stad. In de vorige bestuursperiode 1998 – 2002 is een beperkt bedrag van ongeveer € 115.000,- beschikbaar gekomen voor versterking van steunpunten. Deze middelen zijn (aanvankelijk incidenteel maar inmiddels structureel) gebruikt voor opvang multi-probleem ouderen, bewaking van dienstencentrum Sonsbeek, kosten van het in gang gezette multiculturalisatieproces en enkele financiële knelpunten SWOA. Er is een behoefte aan uitbreiding van het aantal steunpunten (zie “Hoezo oud, Hoezo beleid”). Naast de geplande ontwikkelingen in Schuytgraaf (1 groot en 2 kleine steunpunten) is het van belang om witte vlekken op de kaart van Arnhem, omwille van een goede spreiding, in te vullen. Daarbij is het van belang dat nieuw te realiseren steunpunten volledig (fysiek en inhoudelijk) passen in het concept van woonzorgzones of wijkservicegebieden. In het kader van de uitwerking van de masterplannen voor Noord en Zuid zullen nadere voorstellen voor locatie en verdere vormgeving worden gedaan. In alle gevallen zal gestreefd worden naar een multifunctioneel gebruik van de steunpunten door meerdere partners.

- Er is, gelet op de wachtlijsten en gezien het feit dat veel kwetsbare met name allochtone ouderen nog niet de weg vinden naar het maatschappelijk werk voor psychosociale hulpverlening behoefte aan versterking van capaciteit van maatschappelijk werk voor hulpverlening aan ouderen door in 2004 structureel € 50.000,- aan het budget van Passade/afd. maatschappelijk werk toe te voegen, na hierover met Passade goede (outputbudget) afspraken te hebben gemaakt in goede afstemming met de SWOA.

Maatregel	jaar	dekking	struct./incid.	prioriteit
Nr 4 regie- en programmabudget MO / SO	2003	S.i. budget	Incidenteel € 30.000,-	A
Totaal 2003 (A1)			€ 30.000,- i	
Nr 4 regie- en programmabudget MO/SO	2004 en 2005	S.i. budget	€ 30.000,- i. € 30.000,- i.	A
Nr 43 medefinanciering BOS-project	2004 en 2005 en 2006 e.v.	S.i. budget	€ 20.000,- i. € 20.000,- i. € 20.000,- s.	A
Nr 29 Versterking Meldpunt VT	2004 en 2005 en 2006 e.v.	S.i. budget	€ 20.000,- i. € 20.000,- i. € 20.000,- s.	A
Nr 44 Versterking SWOA	2004 en 2005 en 2006 e.v.	S.i. budget	€ 36.000,- i. € 36.000,- i. € 36.000,- s	A
Totaal 2004 (A2)			€ 106.000,- i	A
Totaal 2005 (A3)			€ 106.000,- i.	A
Totaal 2006 en verdere jaren (A4)			€ 76.000,- s.	A
Overige claims afwegen in meerjarig perspectief (B) n.b. zie beslispunt 4 B&W-nota				
Nr. 35 Multifunctionele Steunpunten 1e steunpunt 2e steunpunt 3e steunpunt	2005 2006 2007	Afwegen in meerjarenperspectief	€ 100.000,- s. € 100.000,- s. € 100.000,- s	B
Nr. 36 Multiculturalisatie steunpunten	2005	Afweging MJB	€ 25.000,- i.	B
Nr. 28 extra Maatschappelijk werk voor allochtone ouderen	2005	Afweging MJB	€ 50.000,- s.	B
Totaal 2005 (B)			€ 25.000,- i € 150.000,- s	B
Totaal 2006 (B)			€ 100.000,- s	
Totaal 2007 (B)			€ 100.000,- s	

11. Inspraakreacties + commentaar

Schriftelijke reacties zijn ontvangen van:

1. Werkgroep senioren en wonen
2. AVSO
3. Volksuniversiteit
4. Meldpunt Vrijwillige Thuishulp
5. Stichting Vrijwilligers Terminale Zorg
6. Ouderenbonden: Anbo, PCOB, Unie KBO
7. Vrijwilligerscentrale
8. SWOA
9. Dorpsraad Schaarsbergen
10. Stichting Pleyade
11. Mevrouw G. van de Putten

Mondelinge reacties zijn gegeven tijdens drie inspraakavonden voor:

12. Ouderen
13. Instellingen op het terrein van ouderenbeleid
14. Allochtone ouderen

In verschillende rubriekjes volgt hieronder een samenvatting van het inspraakresultaat. Hierbij is tussen haakjes aangegeven wie of in welke groep (zie het nummer dat correspondeert met bovengenoemde inspreker) deze reactie heeft gegeven. N.b. de reactie is veelal in gecomprimeerde vorm weergegeven.

Het concept is aan insprekers toegestuurd met het verzoek om een laatste check te plegen. In de onderliggende versie zijn de opmerkingen en aanvullingen verwerkt.

Inspraakreactie	reactie op reactie
1. Nota is nog te abstract en moet beter onderbouwd worden; de hoofdlijnen zijn te algemeen en vragen om een betere inkadering. Overigens geldt de (te hoge) mate van abstractie ook voor de masterplannen zuid en noord (1,2,13).	• overgenomen • masterplannen krijgen nadere uitwerking
2. Gemist worden, dan wel te mager aangegeven: participatie, vrijwilligers, educatie, cultuur, inkomensondersteuning, rol algemene instellingen w.o. raadslieden en maatschappelijk werk, thuiszorg (2,4,13).	• deels overgenomen in deel A
3. Scheid de doelen op lange termijn en die op korte termijn en geef vooral aandacht aan de korte termijn; sluit aan op bestaande initiatieven, grijp kansjes die er zijn; kleinschaligheid is wenselijk; geef daarbij naast geprioriteerde wijken ook andere wijken een kans (1,10,12,13).	• overgenomen; zie actieprogramma • aandacht andere wijken via reguliere stedelijke aanpak (verkeer, veiligheid, woonomgeving etc)
4. Niet te snel bestaande voorzieningen afbouwen; welzeker is er ook in 2015 nog behoefte aan verzorging - en verpleeghuizen aldus zorgaanbieders uit de sector V&V. Denk hierbij aan ontwikkelingen m.b.t. Braamberg, Regina Pacis, Martinushof, Elderhoeve, Insula Dei (1,10,12).	• mee eens; geen oude schoenen weggooien als je nog geen nieuwe hebt
5. Wat bedoelt de gemeente met: "alle vormen van zorg- en dienstverlening, ook die van ouderen, worden door één organisatie geïntegreerd aangeboden? "Hoe realistisch is dit (10)?	• ideaal vooralsnog onhaalbaar; wel meer samenwerking nodig

Inspraakreactie	reactie op reactie
6. Er zijn veel meer gegevens en analyses nodig (ook per wijk) om conclusies te kunnen trekken; gehanteerde cijfers kloppen lang niet altijd (2,3,4,13).	• wordt bij verdere uitwerking betrokken
7. Wees helderder over wat stedelijk en wat op wijkniveau wordt vormgegeven (2).	• suggestie is meegewogen
8. Het hanteren van bepaalde leeftijdsgrenzen in de nota is niet vervolgd met het aangeven van de consequenties die dit heeft voor beleid en uitvoering. Hanteer geen strakke leeftijdsgrenzen maar hanteer leeftijdfases waarbij uitgegaan wordt van de feitelijke problematiek van senioren; landelijke uitgangspunten volgen t.b.v. benchmarking tussen gemeenten (2,4,8).	• overgenomen
9. Nadruk leggen op de rol die algemene instellingen hebben te vervullen inzake het vormgeven aan ouderenbeleid is prima maar specifieke maatregelen zijn nodig als algemene instellingen het laten liggen (2,13).	• niet overgenomen; gemeente wil haar invloed naar algemene instellingen gebruiken
10. Er zijn veel meer basisgegevens / totaaloverzicht nodig om de huidige mogelijkheden voor ouderen te kunnen duiden en deze te analyseren met het oog op gewenst aanbod in de (nabije) toekomst. Instellingen zullen deze gegevens ook graag willen benutten. Overigens zijn er meer gegevens beschikbaar dan uit de nota blijkt, maar instellingen is hier niet naar gevraagd. Het wordt hard nodig geacht om het proces van doorgaande informatie-verzameling (monitoring) in gang te zetten en te houden (1, 2, 3, 4, 13).	• mee eens; vergt capaciteit en zal nader op haalbaarheid worden beoordeeld
11. Ouderen verwachten een sluitende structuur van voorzieningen/ maatwerkarrangementen (8,14).	• kennis genomen; er wordt hard aan gewerkt de komende jaren
12. De Masterplannen Zuid en Noord dienen belangrijke fundamenten voor het ouderenbeleid te zijn; eventuele scenario's dienen op masterplannen aan te sluiten (8,10).	• overgenomen • er zijn geen scenario's in actieprogramma opgenomen
13. Werk het begrip "kwetsbare groepen" beter uit. De VNG heeft hiervoor een goede opsomming gemaakt (1,2,8).	• kennis genomen
14. Enkele belangrijke partijen zijn niet gehoord bij de totstandkoming van de discussienota ouderenbeleid zoals de Gehandicaptenraad en het Meldpunt Vrijwillige Thuishulp, mede daardoor is o.a. het aanbod van vrijwillige huishulp onderbelicht (4).	• kennis genomen
15. De nota is geschreven op basis van bestaande organisaties/praktijk en niet op basis van een goede analyse van huidige en te verwachten problemen van ouderen, waaruit direct blijkt welke samenhang tussen voorzieningen nodig is. Ook is te veel gekeken naar professionele organisaties en te weinig gefocust op de vele vrijwilligersorganisaties. Een goede analyse is nodig voor een op te stellen beleidsplan (4).	• kennis genomen; terecht mag rol van vrijwilligersorganisaties niet onderschat worden
16. In de nota wordt de keuzevrijheid van ouderen centraal gesteld waarbij uitwerking van dit principe de ouderen zelfredzaam blijven. De werkgroep Senioren en Wonen stelt dat bij ouder worden de zelfredzaamheid hoe dan ook afneemt en dat er ter compensatie daarvan zorg nodig is (1).	• mee eens
17. Bij realisering van nieuw beleid moet uitgegaan worden van een groeimodel (13).	• mee eens
18. Betrek de mogelijkheden van het Grote steden beleid bij realisatie van doelen ouderenbeleid (2).	• Grote steden beleid geeft weinig extra mogelijkheden; wel het GSO-convenant
19. Niet in relatieve maar in absolute zin neemt het aantal ouderen in Arnhem-zuid toe en daarmee zal een groter beroep worden gedaan op bestaande voorzieningen; zonder uitbreiding van voorzieningen zal er sprake zijn van toename van wachtlijsten (10).	• liefst oplossen in nieuwe vormen van zorg en dienstverlening (zie nota)

Rol van de gemeente	
24. Breng samenwerking tussen instellingen tot stand (12,13).	• gemeente levert haar bijdrage, maar verwacht vooral een inspanning van de instellingen zelf
25. Neem regie bij ontschotten van financiële structuren op lokaal niveau (diverse terreinen) (1,8).	• is een ideaalbeeld maar tevens ook taaie materie. Motto: kansen grijpen waar ze liggen
26. Verbeter de ambtelijke organisatie (afstemming / integraal) en zorg voor (veel) meer ambtelijke capaciteit om de regierol te kunnen waarmaken; ook coördinatiepunt bij de politiek gewenst (iemand die op resultaten afgerekend kan worden) (2,3,6,8,12,13).	• mee eens; wordt aan gewerkt binnen de beperkte mogelijkheden die er zijn
27. Stel een heldere zorgvisie op in goed overleg met partners (2).	• is aan de orde in de (nieuwe) nota volksgezondheid
28. Betere controle op goede vervoersvoorzieningen, op voortgang en kwaliteit van aan te passen woningen (1,12).	• mogelijkheden daartoe zullen met dienst SO besproken worden
29. Wees helder over de positie van Arnhem - stad in de regiovisie zorg; maak duidelijk wat lokaal en wat regionaal moet gebeuren (2).	• beeld is nu al redelijk helder
30. Gemeente moet zelf keuzen maken en niet allerlei scenario's "open" presenteren (1,2).	• mee eens; zie nota
31. Er wordt verschillend gedacht over de rol en over hoever de bemoeienis van de gemeente moet gaan. rollen die genoemd zijn: antenne, informatiebron, spreekbuis, belangenbehartiger, netwerkmanager, procesmanager, stevige partij richting zorgverzekeraar en zorginstelling (2,3,13).	• kennis genomen; zie onze visie daarover in nota
32. Suggestie om per onderdeel van ouderenbeleid de rol van de gemeente expliciet te maken (2,13).	• overgenomen; wordt nader uitgewerkt
33. De gemeente heeft een specifieke verantwoordelijkheid op basis van welzijnswet (2,8).	• mee eens; wel is in 1994 afgesproken dat er sprake is van complementair bestuur d.w.z. gemeente, andere overheden en maatschappelijke organisaties samen verantwoordelijk
34. De gemeente kan/dient ontwikkelingen op het terrein van ruimtelijke ordening (te) sturen, met name gekoppeld aan verdere uitwerking van de masterplannen in Zuid en Noord. Dit zelfde geldt voor ontwikkeling van wijkplannen (zie bestuursakkoord); particuliere initiatieven hierbij betrekken (8,10).	• mee eens; wordt besproken met dienst SO • MO zal overleggen met wijkzaken inzake afstemming in 2e helft 2003
35. Wat verstaat de gemeente eigenlijk onder regie, hoort daar de de voorfase/ "het ontwerp" niet bij (2,3)?	• eens met 2e deel vraag
36. Regie is: initiëren en faciliteren van adequate netwerken (3).	• kennis genomen
37. Wat is de rol van de gemeente bij de uitwerking van masterplannen; waaruit bestaat die medewerking concreet (10)?	• wordt uitgewerkt; zie nota
38. De gemeente moet over de hele linie actief zijn, haar gezicht laten zien, in gesprek gaan met belanghebbenden en "investerings" plegen, zo niet dan is het referentiekader van de nota een farce (2,11,12,13).	• mee eens; binnen de mogelijkheden die er zijn
39. Bundel als gemeente regelmatig beschikbare informatie op het brede terrein van ouderen (13).	• er zal over juiste vorm worden nagedacht

Wonen / woonomgeving

40. In Schaarsbergen komt het terrein van het Gelders College vrij voor woningbouw. Dit is een kans om op deze locatie een begin te maken met inrichting van een woonzorgzone. De Dorpsraad Schaarsbergen wil hier graag bij betrokken worden (9).	• is niet opgenomen in geprioriteerde wijken van het masterplan noord
41. Om streefcijfers wat harder te maken wordt de suggestie gedaan om gegevens te gebruiken uit de nota “wonen en ouderen” (2).	• kennis genomen
42. Bevorder zelfstandig wonen door woningen aan te passen, door de omgeving veiliger te maken en door zorg op maat in de buurt te hebben. Ook een goed aangepast vervoer helpt bij zelfstandig wonen. Spreid voorzieningen zodat ze dichter bij de oudere komen en benut kansen zoals die zich voordoen (12,13).	• mee eens; kern van deze nota
43. Bij spreiding van ouderenvoorzieningen en inrichting van woonzorgzones mag Schaarsbergen in de planning (aldus Dorpsraad Schaarsbergen) niet vergeten worden. Schaarsbergen kent een hoog percentage ouderen en heeft zeer weinig voorzieningen. Daarom moet Schaarsbergen op de prioriteitenlijst (9).	• niet overgenomen; zie beantwoording punt 40
44. In het kader van “Buitengewoon Beter” ook voet- en fietspaden opplussen (12).	• kennis genomen
45. “Pleyade” heeft behoefte aan een actieve gemeente die zich inspant om de realisatie van o.a. masterplan Arnhem-zuid mogelijk te maken door participatie, maatregelen in de sfeer van ruimtelijke ordening, grondverkoop, bestemmingsplannen etc. De gemeente moet niet haar eigen agenda volgen maar moet ook aansluiten bij wat er al aanwezig is aan voorzieningen en plannen (10).	• mee eens (zie nota); eerste stappen zijn reeds gezet
46. Er is te weinig controle / voortgangsrapportage op het Volkshuisvestingsplan /convenant (1).	• kennis genomen; zal bij verdere uitwerking meegenomen worden
47. Maak beter gebruik van technologische mogelijkheden om woning t.b.v. gebruiksgemak aan te passen (12).	• kennis genomen
48. Verbeter de mogelijkheden voor geldopname door ouderen (12).	• kennis genomen; is ook landelijk item
49. Er is geen compleet overzicht van woonmogelijkheden in Arnhem voorhanden; senioren moeten wel kunnen kiezen; Welke streefbeelden heeft de gemeente inzake diverse woonvormen (1,12)?	• wordt bij verdere uitwerking betrokken
50. Er is meer dan 5% extra nodig voor het realiseren van aanpasbare voor ouderen geschikte woningen (11).	• zal bij uitwerking worden betrokken
51. Graag aandacht voor verbeterde draaimogelijkheden en parkeren van scoot-mobielen rond de gehandicaptenwoningen; suggestie: automatische deuropener op goed bereikbare plek plaatsen (11).	• kennis genomen; tip wordt doorgegeven

Zorg / Zorgloket

52. Ouderenzorg is meer dan de bemoeienis die het zorgloket heeft (1).	• mee eens
53. Ook een zorgloket in Arnhem-zuid gewenst (12).	• niet overgenomen; wordt meege-wogen in ontwikkeling zorgketen
54. Graag een persoonlijke benadering door zorgloket; het liefst één aanspreekbare persoon (12).	• betrekken bij verdere uitvoering
55. Betere informatie inzake het hele veld van ouderenzorg; noodzaak tot netwerken (12).	• betrekken bij verdere uitvoering
56. Wat wordt bedoeld met “optimaal gebruik van WVG” en wat met “ruimhartig bij het verstrekken van woonvoorzieningen (2)?	• zal bij verdere uitwerking nader ingevuld worden
57. AVSO wil graag betrokken worden bij de evaluatie van WVG –voorzieningen. De rond ouderennota geconstateerde tekortkomingen zouden bij evaluatie betrokken moeten worden leidend tot herstel van omissies (2).	• dienst IZ regelt betrokkenheid AVSO

58. Nota kan duidelijker zijn over “verbetering collectief aanvullend vervoer”; wat is precies de zorgplicht van de gemeente inzake vervoersvoorzieningen (2)?	• kennis genomen
59. Afstemming tussen SWOA en zorgloket is nodig over vormgeving aan de informatie en adviesfunctie; steunpunten SWOA kunnen prima informatiepunt zijn. Maak gebruik van moderne infotechnieken (8).	• wordt bij verdere uitwerking betrokken
60. De in de nota genoemde output van Stichting Vrijwilligers Terminale Zorg Arnhem is onjuist; in 2002 gaat het om een inzet van ongeveer 2800 uur ten dienste van 30 hulsituaties (5).	• kennis genomen
61. De nota zou meer aandacht moeten besteden aan eenzaamheid van ouderen; sociaal isolement is één van de redenen waarom ouderen (eerder) een beroep doen op de professionele hulpverlening en zorginstellingen. Daarom ook meer aandacht voor de mantelzorg mede nodig; vanwege individualisering en grotere mobiliteit van de bevolking zal het netwerk van ouderen kleiner worden (4,10,12).	• kennis genomen • eens met meer aandacht voor mantelzorg
62. “De coördinatie van het zorgloket betreft ook de AWBZ -voorzieningen” Vraag: hoe verhouden de verantwoordelijkheden van zorgkantoor, zorgaanbieders, het ministerie van VWS, het college CVZ etc. zich tot elkaar (10)?	• zie actiepunt 25
63. Niet het veld (zoals de discussienota suggereert) maar falend overheidsbeleid is de oorzaak van het bestaan van wachtlijsten (budgettering, aanbodregeling, kraptemodel en daardoor tekort aan huisartsen, specialisten, verpleegkundigen, weinig motivatie om in de zorg te werken, hoge werkdruk, tekort aan geschoolde medewerkers etc, etc. Zorgaanbieders zijn eerder slachtoffer dan veroorzaker. “Pleyade” wil graag één en ander mondeling in een gesprek met de gemeente toelichten (10).	• kennis genomen • gesprek “Pleyade” (J. Peters) heeft intussen plaats gevonden
64. Meer info over mantelzorg en vrijwilligershulp opnemen in de nota. Mantelzorg en vrijwilligershulp zijn twee verschillende zaken, samen vormen ze de informele zorg welke versterking behoeft (2,4,12).	• 1e zin: kennis genomen • 2e zin: mee eens
65. Verbeter toegang tot de zorg en zorg voor een betere informatievoorziening in de buurt (b.v. via de SWOA) (11).	• wordt aan gewerkt
66. Als verzorgingshuizen en verpleegtehuizen verdwijnen, waar komt dan de zorg voor dementerenden en totaal afhankelijke ouderen (die 24 uur zorg nodig hebben)vandaan (11) ?	• wordt betrokken bij verdere uitwerking
Allochtone ouderen	
67. Meer informatieoverdracht nodig om voorzieningen in beeld te brengen bij allochtone ouderen (14).	• mee eens past bij multiculturalisatie-proces
68. Steunpunten SWOA maar ook andere algemene voorzieningen moet meer multicultureel programmeren (14).	• overgenomen
69. Eigen ontmoetingsruimtes al dan niet via de SWOA; participatie begint bij laagdrempelig meedoen aan allerlei sociale activiteiten (14).	• bestaand beleid
70. Zelfstandig wonen is belangrijk; nu is de zorgvraag nog beperkt maar deze zal toenemen in de toekomst (14).	• mee eens
71. Allochtonen kunnen nog rekenen op veel zorg van hun kinderen maar het neemt af (14).	• mee eens
72. Achterhaal vragen en wensen van verschillende etnische groepen t.b.v. een passende dienstverlening. SWOA wil hierbij haar expertise inzetten (8).	• wordt bij verdere uitwerking betrokken
73. Apart ouderenbeleid is achterhaald: eenderde is oudere daarom ook algemeen beleid (6).	• Beleid is: algemeen waar mogelijk, specifiek waar nodig
74. Geef gemeentelijke prioriteit aan kwetsbare ouderen waaronder allochtone ouderen (13).	• overgenomen
75. Allochtone ouderen stellen directe gesprekken met de gemeente zeer op prijs (14).	• zal rekening mee gehouden worden

Educatie / participatie/ welzijn	
76. Aan klantenparticipatie wordt in de nota te weinig aandacht geschonken (denk aan klantenraad, WVG, zorgloket) (2).	• kennis genomen; overigens is klantenparticipatie vrij goed geregeld
77. Welzijnsinstellingen moeten meer vraaggericht werken (13).	• mee eens
78. Educatie wordt belangrijk gevonden om ouderen te activeren om meer zelfredzaam te worden en te blijven (1).	• is in allerlei vormen ook belangrijk
79. Onder welzijn voor ouderen mag verstaan worden: goede mogelijkheden voor zinvolle vrijetijdsbesteding, sociale contacten aangaan en onderhouden en maatschappelijke participatie (1).	• kennis genomen
80. In de masterplannen worden wel degelijk welzijnstaken genoemd: ouderenadviseur, voorwaarden scheppen voor sociale netwerken, voorlichting en preventie, ondersteuning mantelzorg en dienstverlening: maaltijden, alarmering, klusjes etc (8).	• kennis genomen
81. Niet “wonen” maar “welzijn” dient centraal uitgangspunt te zijn. Wonen, participatie, zorg etc zijn pijlers voor welzijn / welbevinden (4).	• kennis genomen
82. Educatie is meer dan onderwijs; het gaat ook om vergroten zelfredzaamheid door verbeteren taalgebruik, internetten, omgangsvormen, betalingsverkeer etc, etc (4).	• mee eens
83. Enkele vrijwilligersprojecten worden met name genoemde terwijl er veel meer zijn; noem ze allemaal of noem ze niet (4,5).	• kennis genomen
84. De Volksuniversiteit heeft 7000 cursisten waarvan 3000 ouderen. Dit is onderbelicht in de nota. De zelfstudiegroep “Senioren en Wonen” is onderdeel van de VU. Als gemeente preventie belangrijk vindt dan ook de educatie voor ouderen beter faciliteren (3).	• kennis genomen
85. Instandhouding van een budget voor nieuwe initiatieven op het terrein van educatie voor ouderen (evt. in een andere organisatievorm) wordt bepleit (2,3).	• laatste zin: extra geld ontbreekt helaas
86. Ouderen “zijn” .. en niet ouderen “worden beschouwd als” gewone deelnemers aan de samenleving (5).	• niet overgenomen
87. Maatschappelijke participatie ouderen dient twee doelen: de zelfredzaamheid van ouderen zelf en van belang voor de stad voor vele organisaties zowel voor ouderen als voor andere groepen en belangen (7).	• mee eens • mee eens
88. Organisaties moeten gestimuleerd worden tot vraaggericht vrijwilligerswerk (vaak in de directe omgeving. Nu zijn er al enkele duizenden vrijwilligers actief in zieken-, verzorgings- en verpleeghuizen, in SWOA-steunpunten, kerkelijk bezoekwerk, vrijwillige thuishulp etc. Wijkgericht werken kan mee kijken waarop burgers inzetbaar zijn (7).	• mee eens; hierbij zij verwezen naar de nieuwe gemeentelijke vrijwilligers-nota welke binnenkort wordt vastgesteld
89. Er is een beleidsvisie op actief burgerschap (vroeger gemeentelijk vrijwilligersbeleid) toegezegd, wanneer kunnen we die verwachten (7)?	• zie hierboven
90. De Vrijwilligerscentrale biedt expertise aan bij uitwerking van plannen voor inzet van vrijwilligers (7)?	• zie hierboven
91. In vakanties zijn buurthuizen dicht en ook het meer bewegen voor ouderen verval tijdens de vakantie! Veel ouderen missen hun kinderen tijdens de vakantie en weten zich geen raad met hun tijd (11).	• zal bij verdere uitwerking worden betrokken
92. Meer vrijwilligers werven en daarvoor vergoedingen beschikbaar stellen (11).	• kennis genomen
93. Naast de terreinen educatie, cultuur en sport blijft ook het inkomensondersteuningsbeleid in het hoofdstuk participatie onderbelicht (11).	• is overgenomen; vanwege leesbaarheid zijn teksten kort gehouden

SWOA	
94. Moet SWOA qua taak wel zoveel veranderen? Houdt het belang daarbij voor ouderen in de gaten (2).	• wordt betrokken bij verdere uitwerking
95. SWOA moet meer actief aan voorlichting doen richting zelforganisaties voor minderheden (14).	• wordt betrokken bij verdere uitwerking
96. SWOA zou meer gebruik moeten maken van algemene voorzieningen coördinatie en afstemming is daarbij een taak voor SWOA ; Rijnstad bereikt ook veel ouderen (12).	• overgenomen; wordt nader uitgewerkt
97. SWOA is bereid mee te werken aan onderzoek naar de relatie tussen zorginstellingen en algemene instellingen; dit kan bijdrage leveren aan verdere professionalisering van SWOA (8).	• wordt betrokken bij verdere uitwerking
98. Afstemming tussen Volksuniversiteit en SWOA is gewenst m.b.t. organisatie planning en afstemming van cursussen (3).	• wordt betrokken bij verdere uitwerking
Overige aandachtspunten	
99. Opruimen wachtlijsten in de zorg (1)	• voor zover de gemeente daar invloed op heeft wordt daar naar gestreefd
100. Verbeter de zorgloketfunctie (12,13)	• overgenomen
101. Specifieke aandacht voor Klarendal en Arnhem Noord – west maar ook voor Schaarsbergen (9,12).	• deels overgenomen; zie aangewezen pilotwijken masterplan Noord
102. Gestructureerde gegevensverzameling op verschillende terreinen van het ouderenbeleid (1).	• zal bij verdere uitwerking worden betrokken
103. Tijdpad in nota opnemen: wanneer moet wat en door wie gerealiseerd zijn (1,6).	• mee eens; krijgt vorm bij uitwerking masterplannen
104. Aandacht voor kwaliteit van “SWOA-eten” (12).	• er zal serieus met klachten worden omgegaan
Specifieke wensen	
105. Consultatiebureau voor ouderen (12).	• niet overgenomen
106. Goede huisvesting voor Hindoestaanse tempel (12).	• in principe geen gemeentelijke taak
107. Stimuleer betaalde arbeid door 65+, bijvoorbeeld door bij projecten betaald gebruik te maken van ervaring, kennis en kunde van ouderen (4).	• zal bij verdere uitwerking worden betrokken
108. Postkantoor, bank en gemeenteloket in de wijk zou een grote verbetering zijn; voorzieningen zijn op te grote afstand en voor de gemeente gelden lange wachttijden (11).	• kennis genomen • de vormgeving van de publieksfuncties heeft aandacht
109. Meer ontmoetingsplekken voor ouderen in de wijk, ook op zondag (11).	• zal bij verdere uitwerking op haalbaarheid worden beoordeeld
110. Openbaar toilet in winkelcentrum en meer rustplekken (11).	• zal bij verdere uitwerking o.a. in kader van “buiten gewoon beter” worden meegenomen

Financiën	
111. In potentie veel ambitie maar helaas is er veel te weinig geld hiervoor beschikbaar; zorg voor voldoende financiële middelen en vergeet niet “achterstallig onderhoud” bij instellingen weg te werken c.q. te compenseren (denk o.a. aan CAO-problematiek) (1,8).	• er is inderdaad maar beperkt extra geld; wegwerken van knel punten is speerpunt
112. College en raad moeten zich uitspreken over het belang van ouderenbeleid en over de middelen die zij bereid is de komende jaren daarvoor beschikbaar te stellen (2,13).	• mee eens; zie nota
113. In de nota is niet helder of de gemeente nu € 5,2 miljoen of € 6,0 miljoen uitgeeft aan ouderen op de verschillende beleidsterreinen; graag een meer uitgebreide financiële onderbouwing voor m.n. acties op korte termijn (2,12).	• specifiek + niet specifiek ruim 6 miljoen euro • zie maatregelen
114. De geschetste keuze - scenario's in de nota vormen geen afzonderlijke alternatieven; in samenhang is het allemaal nodig en voor een hoger bedrag dan aangegeven (2).	• kennis genomen
115. Pas 65 is een prima stimuleringsmaatregel maar de verkregen korting bij instellingen moet dan wel door de lokale overheid gecompenseerd worden (3).	• niet overgenomen
116. MVT krijgt niet alleen in 2001 maar ook in 2002 en 2003 een aanvullend subsidie van € 12.635 (4).	• mee eens

GEMEENTE ARNHEM

Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling

Broerenstraat 53

Postbus 5283

6802 EG Arnhem

Tel. 026-3774858

Fax. 026-3774977

email: gemeente@arnhem.nl

www.arnhem.nl

uitgave: mei 2005